

Natura 2000-gebied 82 - Uiterwaarden Lek

Toelichting en legenda

Lees de 'Toelichting en legenda' voor methode van de analyse en uitleg over de verschillende onderdelen. Wanneer u niet beschikt over de 'Toelichting en legenda' kan deze worden gedownload van de LNV-site (<http://www.minlnv.nl/natura2000>) of worden opgevraagd bij Kiwa Water Research (natura2000@kiwa.nl).

Updates

Het is mogelijk dat van deze analyse een recentere, bijgewerkte versie bestaat. Op de LNV-site staan de meest recente versies (<http://www.minlnv.nl/natura2000>).

Commentaar en vragen

Mocht u nog opmerkingen hebben of vragen willen stellen over deze analyse dan kunt u contact opnemen met Camiel Aggenbach, Kiwa Water Research (030-60 69 553) of Mark Jalink, Kiwa Water Research (030-60 69 586); email: natura2000@kiwa.nl

Kenschets

Natura 2000 Landschap:	Rivierengebied
Status:	Habitatrichtlijn
Site code:	NL2003030
Beschermd natuurmonument:	Koekoekswaard BN
Beheerder:	Staatsbosbeheer, Zuid-Hollands Landschap, Domeinen, Natuurmonumenten, particulieren
Provincie:	Zuid-Holland, Utrecht
Gemeente:	Lopik, Zederik
Oppervlakte:	103 ha

Conclusie

Voor uitbreiding en verbetering van de kwaliteit van de habitattypen H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaartheuvels (glanshaver) zijn aanpassingen in het beheer en grondverwerving noodzakelijk. Deze maatregelen hebben zeer hoge urgentie en de inspanning is klein. Zonder deze maatregelen is de kans groot dat oppervlakte en kwaliteit van deze habitattypen verder achteruitgaan. Uitgezocht moet worden of oeververdediging van De Bol noodzakelijk is voor behoud van habitatype H6120 stroomdalgraslanden.

Gebiedsbeschrijving

Deelgebieden

- Het gebied ligt geheel buitendijks aan de Lek, benedenstrooms van de stuw van Hagenstein. Het bestaat uit de uiterwaarden van de Willige Langerak en het nabij gelegen schiereiland De Bol op de noordoever van de rivier (provincie Utrecht), en – op de zuidoever – de Koekoeksche Waard en de Kersbergsche- en Achthovensche uiterwaarden, met daarin het terreintje Luistenbuul (provincie Zuid-Holland).

Geologie en hydrologie

- Elk van deze deelgebieden is gelegen in een binnenbocht van de rivier waar oeverwallen zijn ontstaan. Enkele oeverwallen, waaronder die van de Koekoeksche waard, zijn zeer hoog opgeslibd door de eeuwenlange fixatie van de rivierbedding en vermoedelijk plaatselijk verstoven. Tussen de kribben is op diverse plekken ook zandig materiaal matig hoog opgeslibd. Dit betreft de plekken waar momenteel de meeste morfodynamiek optreedt. Plaatselijk treedt erosie op van de oever aan het zomerbed. Sterke afslag vindt plaats aan de rivieroever van De Bol. Afslag in het oostelijke deel van de Kersbergsche- en Achthovensche uiterwaarden is gestopt doordat Rijkswaterstaat oeververdediging heeft aangebracht. Er komen kalkhoudende rivierkleigronden, zavel-/lichte kleigronden en rivierzandgronden (De Bol, Koekoeksche waard) voor.
- De Lek staat ter plekke van het Natura 2000-gebied in open verbinding met de zee via de Nieuwe Waterweg. Door aanleg van de Nieuwe Waterweg in 1880 is de getijdenfluctuatie sterk toegenomen (van ca. 40 cm naar ca. 130 cm). Sinds de afsluiting van het Haringvliet en het Volkerak in de jaren '70 is de getijdenwerking iets afgenomen tot ongeveer 100 cm verschil. Voor deze afsluiting was er ongeveer 30 cm meer verschil tussen laag- en hoogwater. Aanleg van kribben tussen 1870-1880 heeft het zomerbed sterk gefixeerd en gezorgd voor insnijding van het zomerbed.
- Met een lage frequentie van enkele jaren (eens in de ca. 8 jaar) vindt bij hoge rivierwaterstanden overstroming plaats van de lage uiterwaarden, waarbij sediment wordt afgezet. De hoge oeverwallen worden nauwelijks meer overstroomd, zodat daar nauwelijks meer sediment wordt afgezet. De Koekoeksche Waard is voor het laatst in de jaren '20 van de vorige eeuw overstroomd.
- De uiterwaarden zijn bekaad. Momenteel vindt in een perceel van de Kersbergsche- en Achthovensche uiterwaarden ontgronding plaats ten behoeve van de ontwikkeling van natte graslanden. In het Natura 2000-gebied zijn geen maatregelen vastgesteld in het kader van rivierverruiming in het Lek-traject.

Vegetatie en abiotische omstandigheden

- Het gebied bevat vossenstaartgraslanden, glanshaverhooilanden, stroomdalgraslanden, dotterbloemhooilanden en rietvegetaties (Gorzen)/ en ruigten.
- Het sediment heeft een hoge basenrijkdom door de aanwezigheid van kalk. Omdat het hoogste deel van de oeverwal van de Koekoeksche waard al 80 jaar niet meer is overstroomd, heeft hier plaatselijk oppervlakkig ontkalking opgetreden. Dit heeft geleid tot de achteruitgang van basenminnende soorten (o.a. Veldsalie).

- Op de hoogstgelegen delen, die zelden worden geïnundeerd, komen op kleiige en zavelige bodems glanshaverhooilanden en stroomdalgraslanden voor. Deze vegetatietypen zijn aanwezig in de Achthovensche uiterwaarden (reservaat Luistenbuul) en in de Koekoeksche Waard en Willige Langerak. Het tussenliggende gebied boven de intergetijdenzone en onder de glanshaverhooilanden bestaat grotendeels uit vossenstaartgraslanden.
- De laatste jaren is door omzetting van stroomdalgrasland in akker het areaal aanzienlijk afgenomen. Ook hebben recente wijzigingen (o.a. 2006) in beheer van de Koekoeksche waard geleid tot verruiging met grassen en afname van de kwaliteit.
- Overstromingsgrasland en dotterbloemhooiland komen voor in oude kleiputten. De zomergrondwaterstand zit hier vrij dicht onder maaiveld.
- Op de kribben en in de overgangen met rietland in De Bol komen vochtige ruigten voor.

Systeemanalyse

- Habitatype H6430B ruigten en zomen (harig wilgenroosje) komt in het gebied regelmatig voor. In de huidige situatie zijn ze duurzaam. Een aantal typische ruigtesoorten van het getijdengebied ontbreken. Dit heeft mogelijk te maken met de vroegere (voor 1880) zwakke getijdeninvloed. Het perspectief voor instandhouding van het huidige areaal en kwaliteit zijn goed.
- De habitattypen H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver) komen met een beperkt areaal goed ontwikkeld voor in de oude kleine natuurreservaten. Door agrarisch gebruik met bemesting zijn deze habitattypen buiten deze oude reservaten sterk achteruitgegaan. Recent is nog een sterk areaalverlies opgetreden door omzetting van stroomdalgrasland naar akker. Deze ontwikkeling hangt samen met het feit dat een aanzienlijk deel van de gronden nog in bezit is van agrariërs. Bij wisseling van eigendom of pacht treden veranderingen in beheer of grondgebruik op. Het heeft daarom zeer grote urgentie om de huidige stroomdalgraslanden die in particulier eigendom veilig te stellen door grondverwerving. In het gebied zijn goede potenties voor verbetering van de kwaliteit van de habitattypen H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver). Voor uitbreiding van habitatype H6120 stroomdalgraslanden liggen de beste mogelijkheden op hoge zandige oeverwallen en in mindere mate ook op zandige opslibbingen tussen de kribben. Voor uitbreiding van habitatype H6510A glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver) zijn de mogelijkheden binnen het Natura 2000-gebied beperkt. Gezien het zeer grote belang van het gebied binnen Nederland voor habitatype H6120 stroomdalgraslanden moet bij herstelbeheer en regulier beheer voorrang worden gegeven aan dit habitatype. Voor habitatype H6510A glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver) liggen veel grotere uitbreidingsmogelijkheden in de uiterwaarden in de omgeving van het Natura 2000-gebied.
- De graslandvorm van habitatype H6120 stroomdalgraslanden (Medicagini-Avenetum) komt in het gebied nu vooral voor op zeer hoge oeverwallen die niet meer inunderen. Hierdoor treedt momenteel plaatselijk ontkalking en oppervlakkige verzuring op. Voor de korte en middellange termijn is deze plaatselijke verzuring geen knelpunt en kan dit zelfs leiden tot toename van de biodiversiteit door vestiging van bijzondere zwak gebufferde en zuurminnende soorten. Op de lange

termijn zouden langere oeverwallen en opslibbingen waar nog aanvoer van zand plaatsvindt van belang kunnen zijn voor instandhouding van het habitatype. Mogelijk is wel een probleem dat door het ontbreken van overstroming geen dispersie van zaden via het oppervlaktewater optreedt. Deze dispersie is zowel van belang voor aanvoer van zaden naar het Natura 2000-gebied als voor verspreiding van zaden binnen het Natura 2000-gebied. Uitbreidingsmogelijkheden voor het habitatype zijn aanwezig op middelhoge zandige opslibbingen tussen de kribben met overstroming en (zwakke) morfodynamiek (sinds 1880 hier ontstaan). Zulke locaties liggen vooral buiten de begrenzing. Een lange termijnstrategie voor herstel van stroomdalgraslanden moet zich dan ook richten op de samenhang van bestaande en potentiële locaties binnen en buiten het Natura 2000-gebied.

- Het beheer van goed ontwikkelde delen met habitatype H6120 stroomdalgraslanden kan worden verbeterd. De soortenrijke vorm van het habitatype met het Medicagini-Avenetum komt het best tot expressie bij extensieve seizoensbeweiding of bij hooilandbeheer in combinatie met extensieve beweiding. Momenteel vindt op de belangrijkste locaties alleen hooilandbeheer plaats.
- Door een kleinschalige afwisseling in de delen waar vroeger klei is gewonnen bestaan er vele overgangen tussen natte en droge graslandtypen.

Doelen voor habitatypen

Tabel 1: Tabel met habitatypen waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen. Per habitatype worden in de kolommen achtereenvolgens de gebiedsdoelen (opgesplitst naar oppervlakte en kwaliteit), de hydrologische potentie, de huidige en potentiële relatieve bijdrage weergegeven. Alleen zoete tot (zwak) brakke, waterafhankelijke habitatypen zijn voor deze gebiedsanalyse geanalyseerd. Gebiedsdoelen en huidige relatieve bijdrage komen overeen met die in het gebiedendocument (LNV, november 2006).

Code	Habitatnaam	Opper- vlakte	Kwaliteit	Hydro- logische potentie	Huidige relatieve bijdrage	Potentiële relatieve bijdrage
H3270	Slikkige rivieroeveren	=	=	●●	+	+
H6120	Stroomdalgraslanden	↑	↑	●●●	++	++
H6430B	Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	↑	=	●●	+	+
H6510A	Glanshaver- en vossenstaartheoïlanden (glanshaver)	↑	↑	●●●	+	+

Tabel 2: Verklaring van gebruikte tekens in tabel 1

Oppervlakte	
=	Behoud oppervlak
↑	Uitbreiding oppervlak
= (↓)	Behoud, enige afname oppervlak is 'ten gunste van' toegestaan
↑ (↓)	Uitbreiding oppervlak is op bepaalde plaatsen gewenst en afname oppervlak is op bepaalde plekken 'ten gunste van' toegestaan
Kwaliteit	
=	Behoud kwaliteit
↑	Verbetering kwaliteit
Hydrologische potentie	
•	Klein: uitbreiding oppervlak of verbetering kwaliteit is nauwelijks mogelijk
••	Matig: enige uitbreiding oppervlak of zwak herstel kwaliteit is mogelijk
•••	Groot: uitbreiding oppervlak of herstel kwaliteit is goed mogelijk
••••	Zeer groot: sterke uitbreiding oppervlak is goed mogelijk en plaatselijk verbetering kwaliteit goed mogelijk
N/B	Onbekend
Huidige/ Potentiële relatieve bijdrage	
++	Zeer grote oppervlakte (> 15%) en grotendeels goede kwaliteit en/of bijzondere kwaliteit en/of geografische ligging in combinatie met goede kwaliteit
+	Zeer grote oppervlakte (> 15%) en grotendeels matige kwaliteit of grote oppervlakte (2-15%) of geringe oppervlakte (< 2%) met grotendeels goede kwaliteit
-	Geringe oppervlakte (< 2%) en grotendeels matige kwaliteit
--	Relictpopulaties van soorten van het habitatype nog aanwezig

Huidige kwaliteit

Potentiële kwaliteit en hydrologische herstelpotentie

De potentiële kwaliteit is voor habitattypen geschat op grond van de aanname dat knelpunten die technisch oplosbaar zijn ook daadwerkelijk worden opgelost (ongeacht de financiële en maatschappelijke haalbaarheid). Het betreft hier een schatting van de hydrologische potentie (zie onder). Deze indicatie geeft het maximaal haalbare weer en hoeft niet noodzakelijkerwijs overeen te komen met het doel voor habitattypen. Zo kan bijvoorbeeld een habitatype goed en matig ontwikkeld voorkomen in een gebied en is het instandhoudingsdoel geformuleerd als behoud van oppervlakte en kwaliteit. Tegelijk kan de ecologische potentie als goed zijn ingeschat (het matig ontwikkelde habitatype in de huidige situatie kan dus ontwikkeld worden naar een goede kwaliteit).

Omdat de inschatting van potenties vooral is gebaseerd op de kans en mate waarin de ecologische vereisten van waterafhankelijke habitattypen kan worden hersteld betreft het hydrologische potenties voor herstel. Er is geen rekening gehouden met andere factoren die herstel van habitattypen bepalen (b.v. hervestiging uit zaadbank, verspreiding van soorten).

H3270: Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot het *Chenopodium rubri* p.p. en *Bidention* p.p.

Dit habitatype is niet geanalyseerd wegens wijziging van de gebiedsdoelen in een later stadium.

H6120: Kalkminnend grasland op dorre zandbodem

Het habitatype komt in alle deelgebieden voor in de vorm van de subassociatie met Glanshaver van de Associatie van Sikkellklaver en Zachte haver (*Medicagini-Avenetum arrhenateretosum*). De best ontwikkelde plek is de Koekoeksche Waard met fraai ontwikkelde vormen van de subassociaties met Glanshaver en Gewone veldbies van de Associatie van Sikkellklaver en Zachte haver (*Medicagini-Avenetum arrhenateretosum* respectievelijk *luzuletosum*) (extensief beheerd door een camping en het reservaat Luistenbuul). Door wijzigingen in het beheer treedt in het middendeel vergrassing op. Bij de Bol komt de pionievorm fraai ontwikkeld voor (*Bromo-Eryngietum* en veel *Sedum acre*). De Kweekdravik-associatie (*Bromo-Eryngietum*) komt ook voor op de zomerkade van de Kersbergsche- en Achthovensche uiterwaarden. Er komen ook droge ruigten voor die worden gerekend tot matig ontwikkelde vormen van het habitatype. In de Kersbergsche- en Achthovensche uiterwaarden is recent stroomdalgrasland verloren gegaan door omzetting naar maisakker van twee particuliere percelen (in oostelijk deel en in Luistenbuul). Een perceeltje in pacht bij SBB in Luistenbuul is verminderd in kwaliteit door suboptimaal beheer. Hier is Paardenhoefklaver verdwenen. In de uiterwaarden van de Willige Langerak is een klein perceeltje de laatste jaren verruigd.

Conclusie: Dit habitatype komt plaatselijk voor met een goede en matige kwaliteit. Er zijn goede potenties om het type uit te breiden en te verbeteren in kwaliteit.

H6430: Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Het betreft *subtype B: ruigten en zomen (harig wilgenroosje)*. Het gaat vooral om de Gorzen en ruigten op De Bol die onder invloed van de getijden staan. De ruigten komen hier in mozaïek voor met rietlanden met soorten als Spindotterbloem. Vooral de hoger gelegen rietlanden zijn verruigd door uitblijvend maaibeheer. Door maatregelen in het kader van rivierversuiming zijn er mogelijkheden voor uitbreiding.

Conclusie: Subtype B komt met een kleine oppervlakte voor.

H6510: Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

Het betreft *subtype A: glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)*. Er komt een redelijke oppervlakte van de subassociatie met Sikkelklaver van de Glanshaver-associatie (*Arrhenatheretum medicaginetosum*) voor met soorten als Kleine pimpernel, Knolboterbloem, Geel walstro, Kleine bevernel en Ruige weegbree. In recent verworven percelen zijn er goede potenties voor uitbreiding van het areaal. Momenteel komen daar soortenarme graslanden voor met Glanshaver en Bereklauw en in minder voedselrijke situaties is de rompgemeenschap van Glanshaver en Groot streepzaad aanwezig.

Conclusie: Subtype A komt met een klein areaal goed ontwikkeld voor en er zijn goede potenties voor uitbreiding van het habitatype.

Knelpunten

(codes corresponderen met de codering van de knelpunten in tabel 3 - bijlage)

Omgang met knelpunten en maatregelen

De verandering van milieu-omstandigheden kan door één of meerdere knelpunten worden veroorzaakt. Een knelpunt bestaat uit negatieve verandering van een milieuconditie gekoppeld aan een ingreep of oorzaak. Per knelpunt worden één of meerdere maatregelen aangegeven die nodig zijn om het knelpunt op te lossen. Zoveel mogelijk is getracht een heldere, één-op-één relatie weer te geven tussen knelpunt en maatregel. Bij knelpunten met een complexe oorzaak is dat echter niet mogelijk. Een knelpunt is dan aan meerdere maatregelen gekoppeld.

Voor het realiseren van de gebiedsdoelen voor habitattypen is het noodzakelijk om knelpunten op te lossen door uitvoering van de maatregelen. Welke van de geconstateerde knelpunten, de mate waarin de knelpunten worden opgelost en welke maatregelen daarvoor precies worden uitgevoerd zijn aspecten die in de Natura 2000 beheersplannen nader moeten worden uitgewerkt. Verbeterdoelen (verbeteren verspreiding, uitbreiding oppervlakte, verbetering kwaliteit) worden binnen het gebied in omvang, ruimte en tijd nader uitgewerkt. Ook moeten in veel gevallen de dimensies van maatregelen en hun exacte effect op herstel van habitattypen nader worden uitgewerkt. Wanneer meerdere knelpunten spelen en meerdere maatregelen mogelijk zijn voor het oplossen van knelpunten hoeven niet altijd perse alle genoemde maatregelen te worden uitgevoerd voor het realiseren van de habitatdoelen. In die gevallen geeft de analyse een palet van maatregelen waaruit kan worden gekozen. Een belangrijk aspect dat in de beheersplannen ook moet worden uitgewerkt is de volgorde van maatregelen. Bepaalde maatregelen hebben pas zin als andere eerst worden uitgevoerd.

Behoud natuurlijke trofiegraad

- a) **Externe eutrofiëring door bemesting binnen het Natura 2000-gebied.** Potentiële locaties worden bemest. Dit is het geval in de Kersbergsche- en Achthovensche uiterwaarden.
- b) **Externe eutrofiëring in het verleden door bemesting binnen het Natura 2000-gebied.** In het verleden zijn oeverwallen geëutrofiëerd door bemesting.

Behoud geomorfodynamiek

- c) **Oeverafkalving door riviernormalisatie.** Momenteel treedt afkalving van de rivieroever bij De Bol op. Dit kan de oppervlakte van habitatype H6120 stroomdalgraslanden verkleinen.

Goed beheer

d) **Vergrassing door laat maaien, ontbreken (na)beweiding en geen beheer.** Het Medicagini-Avenetum (habitatype H6120 stroomdalgraslanden) heeft een korte, open structuur nodig voor de aanwezigheid van diverse, kenmerkende laagblijvende soorten. Het stroomdalgrasland in de Koekoeksche Waard is deels vergrast omdat 10 jaar geleden is overgeschakeld van hooilandbeheer met nabeweiding naar alleen hooilandbeheer. Een perceeltje in Luistenbuul heeft een dichtere structuur gekregen, omdat het laat in het seizoen gemaaid wordt en geen nabeweiding plaatsvindt. Een perceeltje in de uiterwaard van de Willige Langerak is verruigd door het ontbreken van beheer.

e) **Afname oppervlakte habitatype door omzetting in akker.** Recent zijn twee percelen met habitatype H6120 stroomdalgraslanden in de Kersbergsche- en Achthovensche uiterwaarden omgezet in maisakker. Het betreft percelen in particulier eigendom.

Maatregelen

(nummers corresponderen met de nummering van de maatregelen in tabel 4 - bijlage)

- 1) **Stoppen bemesting.** Bemesting op potentiële locaties voor de habitatypen H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaartheoïlanden (glanshaver) dient met hoge urgentie te worden gestopt. Omdat goed ontwikkelde vormen van deze graslandtypen alleen met een langdurig (> 50 j) graslandbeheer zonder bemesting in stand kunnen worden gehandhaafd is grondverwerving noodzakelijk.
- 2) **Hooilandbeheer (voor habitatype H6510A) en seizoensbeweiding (voor habitatype H6120).** Er zijn goede mogelijkheden voor verbetering en uitbreiding aanwezig voor de habitatypen H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaartheoïlanden (glanshaver) door vooral in aan dit type grenzende percelen gericht te gaan beheren. Voor stroomdalgraslanden betekent dat hooilandbeheer in combinatie met nabeweiding of extensieve seizoensbeweiding, voor glanshaverhooïlanden betekent dat hooilandbeheer. Op locaties met potenties voor zowel habitatype H6120 stroomdalgraslanden als habitatype H6510A glanshaver- en vossenstaartheoïlanden (glanshaver) moet voorrang worden gegeven aan habitatype H6120 stroomdalgraslanden. Dit laatste habitatype wordt namelijk heeft meest bedreigd en is het moeilijkste te herstellen
- 3) **Oeverbescherming aanbrengen (De Bol).** Daar waar waardevol stroomdalgrasland of de subassociatie met Sikkelklaver van de Glanshaver-associatie (*Arrhenatheretum medicaginetosum*) wordt bedreigd door erosie is oeverbescherming wenselijk. Gekeken moet worden of dit voor de rivieroever van De Bol noodzakelijk is. Handhaving van goed ontwikkelde locaties met habitatype H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaartheoïlanden

(glanshaver) dient te prevaleren boven de overweging om erosie van de Lekoevers de vrij hand te geven ten behoeve van een meer natuurlijke morfodynamiek. Bij deze laatste overweging is het ook de vraag of het toelaten van erosie nieuwe locaties met sedimentatie van zand oplevert, wegens de smalle bekribbing van het zomerbed en smalle winterbed.

- 4) **Grondverwerving van waardevolle en potentiële locaties met habitatype H6120 en H6510A.** Snelle grondverwerving van particuliere delen met goed ontwikkelde vormen van habitatypen H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver) is noodzakelijk om de instandhouding te waarborgen. Om de Sense of Urgency voor deze habitatypen weg te nemen is ook snelle verwerving van potentiële locaties noodzakelijk.

Dekking van maatregelen

Bij elke maatregel wordt aangegeven in hoeverre deze gedekt wordt met een plan of project waarover betrokken partijen overeenstemming hebben bereikt (bij maatregelen in natuurreservaat door beheerder, bij maatregel buiten natuurreservaat bestuurlijk akkoord van meerdere partijen). Ideeën en plannen zonder zo'n accordering gelden niet als dekking voor een maatregel. In sommige gevallen zijn er wel plannen of maatregelen uitgevoerd maar lossen die een knelpunt niet of slechts gedeeltelijk op. Bij de toekenning van de mate van dekking is daarom een inschatting gemaakt in hoeverre een plan een knelpunt oplost. Vanwege de korte looptijd van de kansen- en knelpuntenanalyse was het niet mogelijk om alle relevante informatie over plannen en beheermaatregelen te achterhalen. Over de dekking van maatregelen is daardoor op dit moment nog veel onbekend. Verder geldt dat in de loop der tijd de dekking van maatregelen snel kan veranderen. De huidige voorkanten geven wat betreft dekking een overzicht op basis van geactualiseerde informatie uit de inspraakronde van begin 2006 aangevuld met informatie die naderhand nog is opgevangen.

Prioritering

(zie tabel 3 en 4 - bijlage)

Voor de habitatypen H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver) geldt een Sense of Urgency met betrekking tot beheer. Voor behoud en herstel van deze graslanden zijn op de korte termijn grondverwerving en beheermaatregelen noodzakelijk (maatregelen 1, 2 en 4).

Systematiek van Sense of urgencies

Sense of urgencies (urgenties) zijn toegekend aan Natura 2000 gebieden ten behoeve van de analyse van de huidige situatie van kernopgaven die in het Natura 2000 doelendocument (LNV 2006) zijn vastgesteld. Kernopgaven geven verbeteringen aan voor clusters van habitatypen en soorten die sterk onder druk staan en waarvoor Nederland van groot tot zeer groot belang is. Deze kernopgaven vergen op landschapsniveau en op gebiedsniveau een samenhangende aanpak in beheer en inrichting. Een sense of urgency voor een kernopgave is toegekend als binnen nu en 10 jaar mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. In de voorkanten wordt bij een habitatype de sense of urgency weergegeven indien een habitatype deel uitmaakt van een kernopgave met een sense of urgency.

Er is onderscheid gemaakt in sense of urgencies met betrekking tot het nemen van maatregelen in de waterhuishouding (wateropgave) en met betrekking tot het nemen van beheermaatregelen (beheeropgave). Doorgaans zal een habitatype met een sense of urgency één of meerdere grote knelpunten hebben die samenhangen met betreffende sense of urgency. In de 'Toelichting en legenda' wordt uitgebreid in gegaan op de link tussen knelpunten en sense of urgencies.

Kennislacunes

De volgende kennislacunes zijn geconstateerd:

- Meest geschikte hersteltechniek en herstelbeheer voor de goed ontwikkelde graslandvormen van de habitattypen H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaartheoilanden (glanshaver).
- Uitwerking van samenhangend lange termijnplan voor herstel van de habitattypen H6120 stroomdalgraslanden en H6510A glanshaver- en vossenstaartheoilanden (glanshaver) in het riviertraject van de Lek.

Geraadpleegde bronnen

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in 2005 en is bijgewerkt in 2006 en 2007. De analyse is gebaseerd op informatie uit makkelijk toegankelijke bronnen en aangevuld met informatie van beheerders.

Everts & De Vries (1999). Vegetatiekartering Lekuiterswaarden.

Staatsbosbeheer (2003). Interne Kwaliteitsbeoordeling op Terreincondities en Doelcomponenten.

Staatsbosbeheer (1991). Beheersplan voor de Objecten Lekuiterswaarden en Klaphek Planperiode 1990-2000.

Interview met Dick Kerkhof

Bijlagen

Tabel 3: Knelpunten in relatie tot habitattypen. Betekenis van de kleuren en symbolen staat in tabel 5 en wordt in de 'Toelichting en legenda' nader toegelicht. De nummers in de kolom 'Maatregelen om knelpunt op te lossen' verwijzen naar maatregelen in tabel 4.

Uiterwaarden Lek (82)	Habitattypen						
	6120	6430B	6510A				
Kwaliteit actueel		?					
Kwaliteit ecologische potentie		?					
Sense of urgency (landelijke kernopgave)							
Knelpunt	Ernst knelpunt			Prioriteit	Inspanning	Maatregel	Dekking
<i>Behoud natuurlijke trofiegraad</i>							
a) Externe eutrofiëring door bemesting binnen het Natura 2000-gebied	!!		!!	●	■	1,2,4	▲ 2,4 ▲ →2
b) Externe eutrofiëring in het verleden door bemesting binnen het Natura 2000-gebied	!!		!!	●	■	1,2,4	▲ 2,4 ▲ →2
<i>Behoud geomorfodynamiek</i>							
c) Oeverafkalving door riviernormalisatie	?			?	■	3	▲
<i>Goed beheer</i>							
l) Vergrassing door laat maaien, ontbreken (na)beweiding en geen beheer	!!			●	■	2	▲ →
m) Afname oppervlakte habitatype door omzetting in akker	!!			●	■	4	▲

Tabel 4: *Overzicht van maatregelen voor het oplossen van knelpunten.*

Maatregel om knelpunt op te lossen	Dekking maatregel door bestaande plannen	
1) Stoppen bemesting	▲	Bemesting is toegenomen door omzetting van stroomdalgrasland naar
2) Hooilandbeheer (voor habitatype H6510A) en seizoensbeweiding (voor habitatype H6120)	▲→	In een klein deel van de percelen is beheer adequaat
3) Oeverbescherming aanbrengen (De Bol)	▲	
4) Grondverwerving van waardevolle en potentiële locaties met habitatype H6120 en H6510A	▲	De grondverwerving stagneert

Tabel 5: Legenda bij tabel 3 en 4.

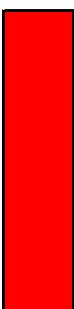
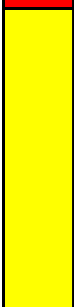
Kwaliteit van habitatype

	Habitatype goed ontwikkeld aanwezig
	Habitatype matig ontwikkeld aanwezig
	Habitatype afwezig en potenties voor ontwikkeling
	Habitatype afwezig en geen potenties voor ontwikkeling
	Habitatype deels goed en deels matig ontwikkeld aanwezig
	Habitatype goed ontwikkeld aanwezig; tevens potenties voor uitbreiding
	Habitatype matig ontwikkeld aanwezig; tevens potenties voor uitbreiding
	Kwaliteit onzeker of onbekend

Sense of urgency (vanuit kernopgave Natura 2000)

	Beheeropgave: op korte termijn is een beheeropgave benodigd ten aanzien van de kernopgave waarvan het habitatype onderdeel is, anders verandert de situatie tussen nu en 10 jaar onherstelbaar
	Wateropgave: op korte termijn is een wateropgave benodigd ten aanzien van de kernopgave waarvan het habitatype onderdeel is, anders verandert de situatie tussen nu en 10 jaar onherstelbaar

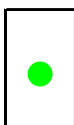
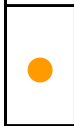
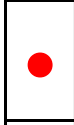
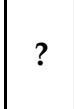
Ernst knelpunt

	Groot: <ul style="list-style-type: none"> • habitatype is afwezig, of • verdwijnt/ zal verdwijnen, of • oppervlakte/ kwaliteit neemt sterk af/ zal sterk afnemen, of • mogelijkheden voor uitbreiding sterk beperkt, of • mogelijkheden voor verbetering kwaliteit sterk beperkt
	Klein: <ul style="list-style-type: none"> • goede kwaliteit is beperkt aanwezig of kwaliteit gaat langzaam achteruit, of • beperkt voorkomen habitattypen of kwaliteit in klein deel van Natura 2000-gebied, of • oppervlakte/ kwaliteit neemt weinig af, of • mogelijkheden voor uitbreiding weinig beperkt, of • mogelijkheden voor verbetering kwaliteit weinig beperkt

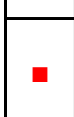
Zekerheid inschatting knelpunt

	Zeker aanwezig: abiotische en vegetatiekundige gegevens duiden op hetzelfde knelpunt
	Waarschijnlijk aanwezig: abiotische of vegetatiekundige gegevens duiden op het knelpunt
	Onduidelijk of knelpunt optreedt of hoe groot het is

Prioriteit oplossen knelpunt

	Laag: zonder oplossing kleine afwijking van instandhoudingsdoel of weinig vermindering van herstelpotentie
	Matig: zonder oplossing enig verlies van typische plantensoorten van instandhoudingsdoel of matig verlies van herstelpotentie
	Groot: zonder oplossing onherroepelijk verlies van typische plantensoorten van instandhoudingsdoel of sterke vermindering van herstelpotentie
	Onbekend: als de zekerheid van een knelpunt is geclassificeerd als 'onduidelijk of knelpunt optreedt of hoe groot het is'

Benodigde inspanning om knelpunt op te lossen

	Klein: vergt binnen Natura 2000-gebied aanpassingen van inrichting of beheer
	Groot: vergt buiten Natura 2000-gebied functieverandering of -beperking op lokale schaal
	Zeer groot: vergt wijziging dure infrastructuur of buiten Natura 2000-gebied inspanning op landschapsschaal

Dekking maatregel door bestaande plannen

	Volledig gedekt
	Gedeeltelijk gedekt
	Niet of nauwelijks gedekt
	Niet gedekt en noodzaak moet onderzocht worden
	Dekking onduidelijk
	Maatregel uitgevoerd
	Maatregel in uitvoering
	Maatregel bestuurlijk akkoord en uitvoering gepland
	Maatregel bestuurlijk akkoord/uitvoering <i>niet</i> gepland

Overig

	Niet uitgewerkt
---	-----------------

Colofon

Project

Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebieden

Opdrachtgever

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Directie Natuur

Redactie en uitgave

Kiwa Water Research, Nieuwegein

Uitvoering onderzoek

Kiwa Water Research & EGG-consult

Projectnummer Kiwa Water Research

30.7047.050

Bronvermelding

Kiwa Water Research & EGG (2007). Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebieden. Kiwa Water Research, Nieuwegein/ EGG, Groningen.

Informatie en vragen

Camiel Aggenbach, Kiwa Water Research (030-6069553)

Mark Jalink, Kiwa Water Research (030-6069586)

Email: Natura2000@kiwa.nl